

ВОКАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА РОБОТА ВИКЛАДАЧА ЯК ФАКТОР СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ-ВОКАЛІСТІВ

У статті уточнюються основні особливості процесу підготовки педагогів-вокалістів комплекс вимог фахової підготовки спеціаліста-музиканта в сучасних умовах ВН та пропонуються шляхи інтенсифікації навчально-виховного процесу з ним, конкретизується Зміст фахової підготовки студентів у вищих музичних начальних закладе, розкриваються основні положення методики розвитку співацького голосу майбутні спеціалістів, розглядаються розбіжності у підготовці спеціалістів вокально-виконавського та загально-музичного спрямування, описується процес опанування основними механізмам голосоутворення, визначається втиш особистості викладача на формування музичні культури студентів.

Ключові слова: педагог-вокаліст, фахова підготовка, вокально - педагогічний досвід.

У наш час в умовах системи вищої школи України актуальною стає проблема удосконалення якості професійного навчання майбутнього педагога-музиканта, яка характеризується орієнтацією на підвищення не тільки загального культурного рівня розвитку особистості, а й її творчого потенціалу, а саме опанування мистецтва володіння співацьким голосом.

Загальні положення теорії розвитку вокальних умінь та навичок розглядає вокальна педагогіка - галузь знань про природу співацького голосу, використання його можливостей у музично-виконавській практиці, наука про навчання і виховання вокаліста.

Основні положення психологічних аспектів вокального процесу розглядали: В. Єрмолаєв, Б. Теплов, Л. Чистович, А. Зданович; фізіологічні основи постановки голосу висвітлювали - М. Грачова, І. Павлов, І. Сеченов, О. Яковлев, Л. Работнов, К. Злобін, Ю. Фролов; дослідження в галузі фоніатрії здійснювали - Ф. Заседателев, А. Єгоров, І. Левідов, М. Фомічов; дослідження акустичних особливостей процесу голосоутворення - А. Мюзехольд, С. Ржевкін, Н. Жинкін, А. Рудаков, Р. Юссон; орфоепічних норм звуковидобування - О. Знаменська, О. Микита, Б. Базилікут; гігієни співацького голосу - А. Єгоров, Д. Люш та ін.

Теоретичні основи методики викладання вокалу

закладено в працях Б. Мордвінова, П. Голубева, Д. Аспелунда, С. Юдіна, Л. Дмитрієва, А. Здановича, Д. Євтушенко, П. Органова, О. Микиті; питання вокальної підготовки майбутніх педагогів-музикантів розкривають Л. Василенко, О. Маруфенко, А. Менабені, Г. Стасько, Ю. Юцевич, Н. Фоломєєва, О. Прядко, О. Матвєєва, Л. Гавриленко та ін. [7].

Дослідники у своїх працях, присвячених фаховій підготовці спеціаліста-музиканта, висвітлювали окремі аспекти вокального розвитку студентів, але комплексному підходу до розв'язання проблеми розвитку вокальних умінь, розробці відповідної методики, прицільно орієнтованої на вокально-педагогічну діяльність, не приділено належної уваги. Специфіка педагогічного спрямування вокального навчання у вищих навчальних закладах вимагає формування високого рівня розвитку вокально-технічного комплексу умінь та навичок, усвідомлення закономірностей процесу голосоутворення, розвитку вокально-слухових умінь, володіння науково-теоретичною базою знань з проблем розвитку співацького голосу.

Аналіз науково-методичної літератури показав, що у вокально-педагогічній практиці досить часто використовуються емпіричні методи вокального розвитку, без належного наукового підґрунтя, є суперечності між традиційними методами роботи зі студентами-вокалістами та потребами виховання майбутніх педагогів-музикантів.

Мета статті полягає в розгляді вокально-педагогічної роботи викладача як фактору становлення майбутнього педагога-вокаліста.

Процес підготовки майбутніх педагогів-музикантів до вокально-педагогічної діяльності як у загальноосвітніх, так і в школах мистецтв, вимагає чіткого усвідомлення значення впливу особистості вчителя на формування музичної культури школярів, його педагогічної компетентності та рівня професійної підготовленості. Досконале володіння педагогом співацьким голосом, широкою палітрою засобів передачі змісту вокального твору є необхідною умовою залучення учнів до світу музичного мистецтва. Зміст фахової підготовки студентів у вищих музичних навчальних закладах спрямований на формування професійних якостей співака-виконавця, педагога-музиканта, його художньо-естетичних смаків, здатності до творчої діяльності в мистецтві.

Педагогічна спрямованість вокальної діяльності педагога вокалу вимагає такої методики розвитку

співацького голосу майбутніх спеціалістів, зміст якої полягає у врахуванні взаємозв'язку компонентів вокальної підготовки, і за якою здійснюється цілеспрямований вплив на мотиваційні установки занять вокалом студентів; розвиток вокально-аналітичних, технічних та художньо-виконавських умінь та навичок; формування оцінювального засвоєння науково-теоретичної бази знань з питань вокальної педагогіки; дотримання норм та правил охорони співацького голосу. Справедливе зауваження відомого італійського педагога ХІХ ст. Генріха Панофки про] те, що «треба б було написати стільки методик, скільки й учнів» є абсолютно вірним! і актуальним і в наш час. Вокальна педагогіка може охопити тільки загальні риси! практичної роботи з голосом, в той час, як кожен співак - це неповторна особистість,! оскільки, як не буває двох однакових людей, так і не буває двох однакових голосів [1], і отже, методичний досвід педагогів-практиків - це завжди незвідана, незбагненна! і звитяжна праця, яка в теоретичних дослідженнях акумулюється в пошукову творчість,! здатна, завдяки інтуїції і набутому досвідові стати основною рушійною силою прогресу] у навчально-виховній сфері діяльності. Вимоги, які ставлять сьогодні до педагога-вокаліста, стосуються, передусім, індивідуального підходу до особистості виконавця, що вимагає, в свою чергу, опанування балансом дихання, способом звуковидобування з урахуванням віку, статі, темпераменту, вокальних характеристик голосу, фізіологічного укладу голосового апарата, співацьких можливостей кожного тощо. Кожен педагог - творець і, водночас, дослідник, який відкриває нові перспективи творчих можливостей співака-виконавця і нові шляхи удосконалення процесу навчання.

Тому, цілком логічним видається твердження низки педагогів-вокалістів про невідповідність терміну «постановка голосу» структурі навчальної роботи з голосом, як музичним інструментом, оскільки, вже в самій назві закладено певні психологічні обмеження і комплекси (ставити - значить, щось робити, змінювати) [4]. Більш природною і правильною буде назва: «виховання голосу», «формування голосу», зрештою, «розвиток голосу», що конкретизує і завдання педагога - віднайти в самому учні природну красу його голосу, очистивши його від зайвих і шкідливих нашарувань.

Навчання, як відомо, це - взаємодія двох сторін - тої, яка вчиться (учень) та тої, що вчить (учитель). Отже, педагог «творить» і «ліпить» учня разом з ним. Оскільки

тіло співака і є його справжнім «музичним інструментом», то фізичне самоусвідомлення свободи у співацькому процесі спрямоване, насамперед, на заняття певних психолого - фізіологічних «гальм» і обмежень. Учня необхідно навчити: умінню слухати (і чути) себе, своє тіло; умінню прослідковувати і аналізувати всі відчуття у процесі співу (м'язові, вібраційні, акустичні, фонетичні тощо); умінню контролювати, закріплювати і розвивати необхідні навички, які згодом стають технічною базою вокальної діяльності.

У вокальній педагогіці навчання співу розглядається як процес опанування основними механізмами голосоутворення: акустичними (дзвінкість, гучність, вібрато, обертоновий та формантний склад звука, імпеданс тощо); фізіологічними (дихання, артикуляція, рухливість голосу, нервово-м'язовий комплекс співацької моторики тощо); психолого-педагогічними (емоційність сприйняття і відтворення музичного образу в співі, усвідомлене керування голосоведінням, методи розвитку голосової функції у дітей і дорослих). Разом вони утворюють структуру специфічних професійних механізмів голосоутворення.

Як діяльнісна структура педагогічного процесу, кожен з цих механізмів ґрунтується на властивій йому сфері педагогічного впливу. Взаємодіючи, вони здатні забезпечити цілісну вокальну підготовку спеціаліста-музиканта, що потребує певного коригування, тобто співвідношення основних положень кожного з цих механізмів і специфіки загально-педагогічної підготовки педагога-музиканта у ВНЗ за рахунок комплектації змісту та дидактичних процесів їх реалізації. В такому разі вокальна підготовка може стати систематизованим, послідовним педагогічним процесом з чітко розробленими механізмами голосоутворення в загальній системі освіти.

Як відомо, завдяки ефективності формування практичних вокальних умінь та навичок, стереотипів вокальної діяльності, виведення вокально-технічних умінь та навичок студентів на рівень рефлексивного виконання вокальних дій значно підвищується засвоєння науково-теоретичних засад співацького розвитку, формування усвідомленості вокальних дій за рахунок здійснення цілеспрямованого впливу на вокально-слухову регулюючу сферу студентів, у результаті формування навичок аналізу та діагностики співацького процесу, усвідомлення та контролю барорецепторних (акустичних),

пропріорецепторних (м'язово-тілесних), ідеомоторних (комплексних) відчуттів пі/; час фонації, озброєння знаннями охорони співацького голосу, прищеплення професійної культури діяльності педагога.

Концептуальні положення такого підходу до навчання ґрунтуються на гуманітарній природі співацького мистецтва, яке в загально-педагогічній структурі фахової підготовки виконує виховну, комунікативну функцію особистісних якостей майбутнього вчителя-музиканта за такими критеріями (за Ю. Бабанським): освітня підготовленість студента як базова основа диференціації навчання; працездатність студента у розв'язанні навчально-пізнавальних завдань в умовах індивідуальної діяльності; сприятливість студента до вказівок педагога щодо якості виконання поставленого завдання [5]. Це пов'язано з істотними індивідуальними відмінностями в підготовці студентів, зумовленими попередньою вокальною та загально-музичною освітою; рівнями сформованості у студентах на вокальних заняттях інтонаційного мислення (вокально - слухових уявлень); рівнями засвоєння теоретичних знань з технології співу; рівнями психологічної готовності студентів до кваліфікованої діяльності та рівнями сприйнятливості студентів до зауважень педагога-вокаліста підчас занять.

Комплексний характер навчання ґрунтується на формуванні вокально-технічних навичок, послідовності викладення науково-теоретичної інформації, диференційованої згідно з навчальними можливостями і музично-вокальними здібностями кожного студента, науково-теоретичною базою вокальної педагогіки. Форма занять з навчальних дисциплін «Постановка голосу», «Сольний спів» і «Камерний спів» - індивідуальна. Основу повинна скласти модель вокальної підготовки майбутнього педагога-вокаліста, втілена в загально-дидактичну структуру методичних прийомів теоретичних та практичних знань, умінь і навичок для 5-річного курсу навчання.

Самоконтроль і постійне тренування вокальної техніки удосконалюють і відшліфовують вокальний слух, якості» звуковедення і, таким чином, сприяють формуванню співацької культури майбутніх спеціалістів - музикантів.

Підсумовуючи зауважимо, що головні розбіжності у підготовці спеціалістів вокально-виконавського та загально-музичного спрямування стосуються традиційного пристосування навчально-методичного матеріалу до

пріоритетних напрямків БНЗ, на яких спеціалізується той чи інший навчальний заклад. Зокрема, у ВНЗ виконавського спрямування (консерваторії, музичні академії та інститути мистецтв) основний навчальний матеріал ґрунтується на виконавських проблемах розвитку вокальних здібностей співака (дихання, резонування, імпедансування звукоутворення, вокальну орфоєпію тощо), а у загальному музичних навчальних закладах (факультети мистецтв) - на проблемах вокально-хорових традицій в системі масового музичного виховання підростаючого покоління. Таким чином, фахова підготовка педагога-вокаліста набуває дещо однобокого характеру, що гальмує повноцінний системний підхід до професії загалом.

Сучасні навчально-методичні комплекси передбачають шляхи удосконалення Підготовки педагогів-вокалістів: 1) широке впровадження у навчальний процес інформаційно-теоретичної бази знань; 2) чіткий розподіл навчального матеріалу згідно з рівнем та особливостями попередньої музично-вокальної підготовки студентів*; 3) організація самостійної роботи студентів, системи звітності публічних виступів, реферативних здач виконавської і педагогічної практики (О. Прядко, Л. Матвеева, О. Гавриленко, Г. Стасько та ін.); 4) впровадження системи критичного використання надбань світової та вітчизняної вокальної педагогіки в системі підготовки майбутніх педагогів-вокалістів.

У перспективах подальших наукових розвідок, насамперед, більш детальний розгляд проблеми значення вокально-педагогічного досвіду в сучасній практиці виховання співацького голосу.

Література:

1. Андгуладзе Н. Ношо cantor. Очерки вокального искусства / Н. Андгуладзе. - М.: Аграф, 2003.-240 с.
2. Вища освіта в Україні. Нормативно-правове реулювання / заг. ред. А. П. Зайця,
3. С. Журавського. - К.: ФОРУМ, 2003. - 950 с.
4. Гоитаренко Н. Б. Сольное пение: Секреты вокального мастерства: метод, пособие / Н. Гонтаренко. - Ростов-на-Дону : Феникс, 2006. - 155 с. (Серия «Любимые мелодии»),
5. Дмитриев Л. Голосообразование у певцов / Л. Дмитриев. - М.: Музыка, 1962. - 56 с.
6. Прохорова Л. Українська естрадна вокальна школа: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів культури і мистецтв III-IV рівнів акредитації / Л. Прохорова. - Вид. 2-е. - Вінниця : Нова книга, 2006. - 384 с.

7. Стахевич А. Теоретические основы процесса постановки голоса в вокальной педагогике/ А. Стахевич. - Сумы, 1990. - 44 с.
8. Фоломеева Н. А. Значение учебно-методических комплексов для курсов эстрадной направленности на факультете искусств педагогического ВУЗа / Н. Фоломеева // Международный научный журнал Наука и мир. - Волгоград. - №3 (7), Том 3, 2014. – С.105-109.
9. Юшманов В.И. Вокальная техника и ее парадоксы: монография / В. Юшманов. – СПб.: «Деан», 2001. – 128 с.

Гурба В.Т.

ВОКАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ РАБОТА ПРЕПОДАВАТЕЛЯ КАК ФАКТОР СТАНОВЛЕНИЯ БУДУЩИХ ПЕДАГОГОВ-ВОКАЛИСТОВ

В статье уточняются основные особенности процесса подготовки педагогов-вокалистов, комплекс требований профессиональной подготовки специалиста - музыканта в современных условиях ВУЗа и предлагаются пути интенсификации учебно-воспитательного процесса с ними, конкретизируется содержание профессиональной подготовки студентов в высших музыкальных учебных заведениях, раскрываются основные положения методики развития певческого голоса будущих специалистов, рассматриваются различия в подготовке специалистов вокально-исполнительского и обще-музыкального направления, описывается процесс овладения основными механизмами голосообразования, определяется влияние личности преподавателя на формирование музыкальной культуры студентов.

Ключевые слова: педагог-вокалист, профессиональная подготовка, вокально-педагогический опыт.

Gurba V.T.

VOCAL AND PEDAGOGICAL WORK OF EDUCATOR AS A FACTOR OF FORMATION OF FUTURE PEDAGOGUES-VOCALISTS

Nowadays, in terms of higher education in Ukraine urgent problem improving the quality of vocational training of future teachers musician, which is characterized by a focus on improving not only the general cultural level of the individual, but also its creative potential, namely the art of mastering the singers voice.

General theory of vocal abilities and skills considering vocal pedagogy - a branch of knowledge about the nature of the singers voice, using its capabilities in performing music and practice the science of training and education vocalist.

This article clarifies the basic features of the training of teachers, singers, complex requirements of professional training musician in modern terms Universities, as well as ways to intensify the educational process with them, specified Content vocational training students in higher educational establishments music, reveals the main provisions of the singers methods voice future specialists are considered differences in training specialists vocal and performing music and general character, describes how to master the basic mechanisms of phonation is determined by the individual teacher influence on the formation of musical culture of the students.

Key words: pedagogue-singer, professional training, vocal and teaching experience.

Рецензент: Слюсаренко Н.В.